

در نشست «زندگی خارج از چارچوب ازدواج در ایران» آمارهایی جدید از ازدواج سفید تشریح شد

به وقت موقت

یکدیگر متفاوت هستند؛ به طوری که در صورت تولد کودکی در شیوه ازدواج سفید، وضعیت وی نسبت به صیغه متفاوت است. احمدی با اشاره به پژوهش انجام‌شده در مورد ازدواج سفید در ایران توضیح داد: این پژوهش در سه کانشهر تهران، مشهد و اصفهان با حجم نمونه ۲۱۳ زوج و به شکل میدانی انجام شده است. بیشتر افرادی که به این شیوه زندگی روی آورده بودند یا مهاجران شافل یا دانشجویان دارای زیست‌دانشجویی بودند.

- «عصر» ازدواج سفید در ایران**

این پژوهشگر در ادامه با اشاره به پیامدهای ازدواج سفیدی اظهار کرد: رنگ‌باختن کلیشه‌های جنسیتی، آزادی انتخاب بر بدن و روابط جنسی، سرد شدن نسبت به ازدواج رسمی، طرد اجتماعی و ترس از پیگرد قانونی پیامدهایی بودند که از نسوی افراد مورد بررسی عنوان شده بودند. مهم‌ترین دلیلی که این افراد در مورد روی آوردن به این ازدواج ذکر می‌کردند نیز عدم اعتقاد به ازدواج رسمی، آزادی انتخاب و حق بر بدن، عدم امنیت شغلی و درآمد کافی، آشنایی بیشتر و عدم اعتماد بوده است.

این مرد‌شناس با بیان اینکه بر اساس پژوهش انجام‌شده، عمر ازدواج سفید در ایران بین یک تا سه سال است، تصریح کرد: ۴۵درصد از افرادی که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته بودند بین ۲۵ تا ۳۰سال قرار داشتند. ۴۲درصد آنها دارای تحصیلات کاردانی و کارشناسی بودند و ۲۳درصد آنها در مقطع ارشد و دکترا تحصیل می‌کردند. مهم‌ترین شیوه آشنایی که از سوی این افراد ذکر شده بود، گروه دوستان و دانشجویی، همکاری در محل اشتغال و فضای مجازی بوده است. او

مچنین با بیان اینکه ۳۹ درصد از افراد مورد پژوهش اظهار کرده بودند نسبت به دین بی‌اعتقاد هستند، ادامه داد: ۵۷درصد از آنها دارای اعتقادات کم و تنها ۲.۹درصد از آنها نسبت به دین معتقد بوده‌اند. همچنین ۵۲درصد از آنها که بیش از ۴۰ درصد زنان بودند امید داشتند که ازدواج سفید آنها در آینده به ازدواج رسمی ختم شود؛ این در حالیست که ۴۷ درصد که عمدتاً مردان بودند قصد نداشتند تا در آینده ازدواج رسمی داشته باشند. برای ۸۸ درصد از این افراد مسئله بکارت اهمیت نداشته و تنها برای ۱۱ درصد از آنها اعتقاد به این مسئله وجود داشت.

- پیشنهاداتی برای کاهش مشکلات ازدواج سفید**

احمدی، در ادامه فشارهای روانی و استرس ناشی از

پنهان‌ماندن رابطه و غیر قانونی بودن این شیوه زندگی را از دیگر پیامدهایی خواند که از سوی افراد مورد پژوهش عنوان شده و گفت: رنگ‌باختن کلیشه‌های جنسیتی، استقبال جوانان طبقه متوسط، عدم پیگیری قانونی در صورت بروز خشونت، تولد کودکان بی‌هویت، تک سرپرستی و سقط جنین، تنگ شدن حلقه انتخاب افراد برای ازدواج و کاهش نرخ ازدواج و بار روانی ناشی از ازدست دادن باره‌گی برای زنان از دیگر پیامدهای این نوع ازدواج بوده است. این پژوهشگر با اشاره به برخی از پیشنهادهای ذکر شده در این پژوهش برای حل موضوع و کاهش مشکلات ازدواج سفید تصریح کرد: شناسایی جامعه، ایجاد مختلف ازدواج سفید بر مبنای تحقیقات مستقل دانشگاهی و تخصصی، پذیرش موجودیت ازدواج سفید و انکار نکردن روند افزایشی آن، تمهیدات قانونی و پوشش حمایتی، بسترسازی فرهنگی، آگاهی رسانی و آموزش عمومی و تخصصی، کارآفرینی، اشتغال و تحقق شرایط اقتصادی مناسب از

<div><div>🔴</div></div>	رنگ‌باختن کلیشه‌های جنسیتی، <p>استقبال جوانان طبقه متوسط، عدم پیگیری قانونی در صورت بروز خشونت، تولد کودکان بی‌هویت، تک سرپرستی و سقط جنین، تنگ شدن حلقه انتخاب افراد برای ازدواج و کاهش نرخ ازدواج و بار روانی ناشی از ازدست دادن باره‌گی برای زنان از دیگر پیامدهای این نوع ازدواج بوده است</p>
<div><div>🔴</div></div>	

سوی دولت و بخش خصوصی، حمایت‌نهادهای دولتی و انجمن‌ها در چهارچوب سازمان‌های بهداشتی و آموزشی جلوگیری از پیامد آسیب‌های فردی و اجتماعی بخشی از پیشنهادهای مطرح شده است.

- ایجاد هویت دوگانه برای اکثر دیگر**

در بخش دیگری از این نشست پروانه سالشوری، نماینده مجلس با بیان اینکه تا سال‌های گذشته شیوه زندگی هم‌خانگی بیش از زمان حال تابو بوده و فقط در چند سال اخیر است که درباره آن صحبت‌هایی می‌شویم، گفت: این هم‌خانگی‌ها ایجاد فرهنگ سنتی را ممنوع می‌شمارد و موجب ایجاد هویت دوگانه برای افراد درگیر در آنها می‌شود، به طوری که این افراد دچار بحران و بی‌گناگی هویتی می‌شوند. به عبارت دیگر آنها دچار جدال روانی با خودشان می‌شوند.

دستیار ویژه حقوق شهروندی معاونت زنان:

رفع محدودیت زنان برای خروج از کشور نباید مختص عده خاصی باشد

قوای حاکمیتی بوده است گفت: جامعه ما نسبت به زنان جامعه‌ای

انحصار طلب و مردسالار است، به همین جهت مقررات محدود کننده بسیاری علیه زنان وجود دارد.

وی ضمن تشکر و قدردانی از طرح‌های نماینده مردم تهران در مجلس جهت طرح تسهیل خروج زنان از کشور اظهار کرد: این حقوق باید به همه جامعه زنان تعلق گیرد و نباید تنها برای قشر خاصی از جامعه زنان حقوق شهروندی ،اساسی و مدنی در نظر گرفته شود.

وی با اشاره به محدودیت قانونی خروج از کشور برای کلیه زنان شهردار طبق قانون گذر نامه مصوب سال ۱۳۵۱ خاطرنشان کرد: اگر قرار است با لحاظ حقوق مدنی و شهروندی برای جامعه امروز زنان در جهت اصلاح این قانون تلاش کنیم برای همه زنان از همه طیف‌ها اعم از زن روستایی شهری نخبیه و غیر نخبیه تلاش کرد. این محدودیت عملاً یک مستمسک قانونی علیه زنان است تا در هنگامه اختلاف از حقوق قانونی خود در گذرند لذا این مشکل و محدودیت فقط خاص نخبگان و سفر علمی و ورزشی نیست، بلکه یک محدودیت و تضییع حقوق اجتماعی است و از طرفی دیگر نیاز مبدان جامعه زنان تبعیض است و مدنی در نظر

این فعال حقوق زنان تاکید کرد: باتوجه به اینکه زنان جامعه از لحاظ حقوق شهروندی و مدنی یکسان هستند باید با این دیدگاه درصدد اصلاح قوانین برآیم زیرا حل کردن مشکلات مقطعی قشر خاصی از جامعه زنان پاسخگویی به مطالبات حقوقی آحاد جامعه زنان نمی‌تواند باشد.

دستیار ویژه در امور حقوق شهروندی معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری به قانسون گذرنامه که در مرداد ۱۸ و ۱۹ آن محدودیت‌هایی را برای خروج زنان متاهل از کشور پیش بینی کرده

همدلی هم‌خانگی بدون ازدواج یا ازدواج سفید (Cohabitation) پدیده‌ای است که دختر و پسر به عنوان هم‌خانه با یکدیگر زندگی می‌کنند، بی‌آنکه میان آن‌ها پیوند رسمی ازدواج و رابطه زن و شوهری باشد. این روزها هشدارهایی در خصوص رواج مخفیانه ازدواج سفید در کشور مان می‌شویم. اتفاقی که نه از نظر سنت و نه از نظر شرع برای خانواده‌های اصیل ایرانی پذیرفتنی نیست. در دنیای غرب، با توجه به تغییر سبک زندگی و در کنار آن، افزایش فشارهای اقتصادی، به طور کلی میل به ازدواج شرعی و رسمی کاهش یافته و این گونه روابط افزایش یافته است. ازدواج سفید در حالی در جامعه ایران دیده می‌شود که در شرع، قانون ازدواج موقت وجود دارد. قانونی مترقی که به دلیل استفاده نامناسب از آن و رواج ازدواج موقت در برخی مردان متاهل از چنین چیزی، با واکنش‌های منفی بسیاری همراه شده و ظاهر عرف آن را نمی‌پذیرد. این درحالی است که ازدواج موقت می‌تواند جایگزینی برای ازدواج سفید باشد.

- ازدواج سفید در غرب و اروپا ریشه دارد**

روز گذشته نشستی با عنوان «زندگی خارج از چارچوب ازدواج در ایران» درباره این موضوع برگزار شد. در این نشست یک مردم‌شناس و محقق با استناد به پژوهشی که درباره «ازواج سفید» روی ۲۱۳ زوج و به شکل میدانی انجام داده است به تشریح آمارهای این پژوهش پرداخت. کمیل احمدی، مردم‌شناس، پژوهشگر و نویسنده با استناد به آمارهای پژوهشی که درباره زندگی خارج از چارچوب ازدواج در ایران انجام داده است، با تاکید بر اینکه ازدواج سفید در غرب و اروپا ریشه دارد و این پدیده در ایران با معنای غربی آن متفاوت است، با ارائه آمارهای بالا، به تشریح این داده‌های آماری پرداخت. او که در نشست در انجمن حمایت از حقوق کودکان سخن می‌گفت، در ابتدای سخنانش با بیان اینکه همبامشی بعد از انقلاب جنسی در غرب به وجود آمد و با محوریت اروپا، تقدس رابطه جنسی را بر هم زد، ادامه داد، در سال ۲۰۱۰ تروژه فرانسه، سوئد و اسپانیا سرآمد کشورهایی هستند که به این شیوه زندگی روی آوردند. این روش انقدر در این کشورها رواج پیدا کرده که قوانین حقوقی مشابه با ازدواج‌های رسمی برای آنها وضع شده است. این مردم‌شناس با اشاره به این که کشورهای همجوار ایران مثل ترکیه یکی از نمونه‌های بارز این شیوه زندگی هستند، اظهار کرد: بعد از تغییرات

ایجاد شده از نسوی رجب طیب اردوغان و تفکیک جنسیتی ۷۵درصد خویله‌گاه‌های این کشور، با این حال مجازاتی درباره شیوه زندگی هم‌خانگی و ازدواج سفید وجود ندارد و شاهد آمار بالای آن به ویژه در استانبول و آنکارا هستیم. در مصر و شهرهای اسکندریه و قاهره این کشور نیز با وجود مجازات دو سال حبس، با روند رو به رشد این شیوه زندگی روبه‌رو هستند. آمار زندگی همبامشی در بیروت و غرب لبنان و حتی کشور تونس نیز با رشد فزاینده‌ای روبه‌روست.

- «ازدواج موقت» نزدیک‌ترین مدل به شیوه ازدواج سفید**

نویسنده این پژوهش با بیان اینکه ماهیت ازدواج سفید در ایران با سایر نقاط دنیا متفاوت است، ادامه داد: در ایران آمارهای رسمی و قابل استنادی به دلیل محدودیت‌های موجود درباره میزان رواج این شیوه زندگی وجود ندارد؛ با این حال تغییرات ارزشی بر افزایش میزان هم‌خانگی موثر بوده‌اند. او با اشاره به اینکه «صیغه محرمیت» یا «ازواج موقت» نزدیک‌ترین مدل به شیوه ازدواج سفید است که دارای مشروعیت شرعی است، اظهار کرد: دیدگاه مشابه این دو شیوه در موقتی بودن، وجود رابطه جنسی و تبعات حقوقی کم و کم‌هفته‌ها بودن این دو روش ازدواج از لحاظ مهریه و جهیزیه است؛ با این حال این دو شیوه در بعد حقوقی و مشروعیت با

زنان

پیشخوان

دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات درآمدی پزشکان

رئیس امور مالیاتی شهر و استان تهران خبر داد: اطلاعات درآمدی پزشکان از طریق سامانه‌های اطلاعاتی نظام مالیاتی از جمله حساب‌های بانکی آنان در اختیار سازمان امور مالیاتی کشور قرار دارد. محمدرضا نوری در گفت‌وگو با ایسنا، در خصوص میزان مالیات پزشکان در تهران، گفت: از میان حدود ۲۰ هزار پرونده پزشکان در تهران، تنها ۱۱ هزار نفر برای عملکرد سال ۱۳۹۶ اظهارنامه ارائه کردند که میانگین مالیات اعلامی از سوی پزشکان برای هر نفر ۵ میلیون و ۷۰۰ هزار تومان بود. با توجه به رسیدگی‌های انجام شده برای عملکرد سال ۱۳۹۵ که تقریباً به همین میزان مالیات ابراز شده بود، بر اساس آمار و اطلاعات سامانه‌های طرح جامع مالیاتی، این میانگین برای هر نفر حدود ۱۴ میلیون تومان توسط سازمان تعیین و تشخیص داده شده است.

وی با بیان اینکه ۵۰۰ پرونده پزشکان که با درآمد بالا مورد حسابرسی خاص و مبتنی بر اطلاعات سامانه‌های طرح جامع مالیاتی سازمان امور مالیاتی واقع شدند، افزود: میانگین مالیات اعلام شده توسط پزشکان با درآمد بالا حدود ۱۷ میلیون تومان برای هر نفر بود در حالی که مالیات واقعی آنها بالغ بر ۷۶ میلیون تومان تعیین و تشخیص داده شده است.

نوری در خصوص پزشکانی که اظهارنامه مالیاتی خود را ارائه نکرده‌اند، اظهار کرد: اطلاعات این افراد برای رسیدگی به وضعیت پرونده مالیات‌شناسان از سامانه‌های طرح جامع مالیاتی اخذ شده و به ادارات خاص رسیدگی پزشکان داده شده است که به طور ویژه و با اولویت مورد حسابرسی قرار گیرند. این افراد همچنین باتوجه به عدم ارائه اظهارنامه مالیاتی، طبق قانون مشمول جریمه می‌شوند.

وی تصریح کرد: کلیه بیمارستان‌ها مکلفند هر سسه ماه یکبار درآمدهای کسب‌شده پزشکان در بیمارستان‌ها را به روش مکانیزه به سازمان امور مالیاتی ارسال کنند؛ هر چند بعضی از بیمارستان‌ها به این وظیفه قانونی خود به‌درستی عمل نکرده‌اند که بر اساس مقررات مربوطه، جرائم مالیاتی برای آن‌ها لحاظ و مورد مطالبه قرار گرفته است.

رئیس امور مالیاتی شهر و استان تهران بابیان اینکه در خصوص پزشکان برنامہ منجمعی را از سال گذشته در دستور کار قرار داده‌ایم و نسبت به تسلیح مشخص مالیات آن‌ها اقدام خواهیم کرد؛ پرونده‌های پزشکی که از دستگاه کارت‌خوان استفاده نمی‌کنند نیز به‌صورت ویژه مورد رسیدگی قرار می‌گیرند و نسبت به پذیرش هزینه‌ها و تعیین درآمد مشمول مالیات آن‌ها سخت‌گیرانه برخورد می‌شود.

وی در پایان ضمن تشکر از مردم که نسبت به معضل فرار مالیاتی بی‌تفاوت نبودند، از آن‌ها خواست در صورت مشاهده مواردی که مصداق فرار مالیاتی است، آن را از طریق شماره تلفن ۱۵۲۶ و با سامانه رسیدگی به شکایات به آدرس www.intamc.ir یا سازمان امور مالیاتی کشور گزارش دهند و اطمینان داشته باشند که این اطلاعات موجب برخورد جدی‌تر با فراریان مالیاتی و گسترش عدالت مالیاتی است.

پاسخ وزیر آموزش و پرورش به پوینش «فرزندت – کجاست؟»

وزیر آموزش و پرورش درباره پوینشی که اخیراً تحت عنوان «#فرزندت – کجاست؟» در فضای مجازی شکل گرفته است گفت: دو فرزند دارم؛ فرزند اولم دختر و خانه‌دار است و پسرم نیز مشغول درس خواندن و گذراندن خدمت سربازی است. تا کنون فرزندمان به جز عتبات عالیات به کشور خارجی سفر نکرده‌اند.

به گزارش سپید محمد بطحانی در حاشیه افتتاحیه نمایشگاه ایران نوشت در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان با بیان اینکه سهم تولیدکنندگان ایرانی در بازار لوازم التحریر در کشور ۱۰ درصد است گفت: ظرفیت خوبی در وزارت آموزش و پرورش وجود دارد و می‌توانیم سهم این تولیدات را تا ۵۰ درصد افزایش دهیم‌وی افزود، لازم است کیفیت کار تولیدکنندگان را افزایش دهیم. قصد داریم طی برنامه کوتاه مدت سه ساله‌ای سهم تولیدات ایرانی را در بازار لوازم التحریر تا ۵۰ درصد افزایش دهیم.

وزیر آموزش و پرورش با اشاره به مشکلات ارزی برای تهیه مواد اولیه تولید لوازم التحریر اظهار کرد: برای رسیدن به نرخ رشد ۵۰ درصدی در تولید داخلی با مشکل کمتری مواجه هستیم و دولت و دستگاه‌های حاکمیتی برای حمایت از کالای ایرانی مصر هستند. هرچند گزارشاتی نشان می‌دهد که تولیدات داخلی با مشکل کمتری مواجه هستیم و دولت و دستگاه‌های حاکمیتی برای حمایت از کالای ایرانی مصر هستند. هرچند گزارشاتی نشان می‌دهد که تولیدات داخلی با مشکل کمتری مواجه هستیم و دولت و دستگاه‌های حاکمیتی برای حمایت از کالای ایرانی مصر هستند.

وی با اشاره به مسایلی زنان از منظر احکام فقهی اظهار کرد: برخی فتاوی فقهی حوزه زنان مربوط به جامعه و زمان گذشته است، مربوط به زمانی و روزگاری که زنان فاقد تحصیلات عالیه و حتی سواد خواندن و نوشتن بوده و درکی از مسایل جامعه خود نداشتند

قطعا این فتاوی متناسب با عدم ظرفیت و عدم توانایی زنان آن روزگار بوده و در زمان خود به درستی صادر شده اما باتوجه به تحول وضعیت زنان دیگر مقتضای جامعه و زمانه ما نیست. باتوجه به رشد دانش در زمینه های اجتماعی، علمی و فرهنگی و سیاسی زنان و رشد ضرورت‌های فرهنگی اجتماعی بنا به اقتضای زمانه باید این فتاوی متناسب با شرایط فعلی و تغییرات جامعه به روز شود.

پدیده نوظهور جامعه مدرن به دنبال خشونت‌زدایی و ساماندهی کودکان حاصل از ازدواج‌ها باشد.

- خانواده‌های حیابی**

در بخش دیگری از این نشست شهناز سجادی، دستیار حقوق شهروندی معاونت رئیس جمهور در امور زنان و خانواده نیز با بیان اینکه ازدواج سفید نه تنها تهدیدی برای خانواده بلکه تهدیدی علیه زنان و کودکان است، گفت: شیوه ازدواج سفید تشکیل دادن یک خانواده حیابی است.

وی با بیان اینکه در دهه ۳۰ ثبت ازدواج ضروری و اجباری نبوده است، افزود: در این نوع شیوه معمولاً بعد از خواندن خطبه عقد زندگی مشترک افراد آغاز می‌شد. در ایران نوبن برای نظام‌مندی ازدواج و مشخص شدن مسئولیت‌ها و حقوق افراد ثبت ازدواج رسمی شد. بنابراین می‌توان گفت در گذشته نیز ازدواج‌ها ثبت نمی‌شدند اما به طور کلی می‌توان ادعا کرد پیش از انقلاب اسلامی معشوقه گیری مردان و بعد از انقلاب نیز صیغه موقت آسبیبی جدی برای تزلزل خانواده به شمار می‌رود.

- زنان اولین قربانیان و کودکان قربانیان بعدی**

این وکیل دادگستری با بیان اینکه موضوع ما هم بودگی از چند سال پیش مطرح شده است، افزود: زنان اولین قربانیان و کودکان قربانیان بعدی این شیوه زندگی هستند. بعضی معتقدند که این شیوه زندگی یک واقعیت اجتماعی است اما سوال اینجاست که مگر بیماران پدوبولی واقعیت جامعه هستند؟ آیا آنها را نیز باید پذیرفت؟ مردان تنوع طلب هستند، این در حالی‌ست که بر اساس تحقیقی که اخیراً از سوی آقای احمدی انجام شده است زنان با امید ازدواج یا به عرصه ازدواج سفید می‌گذارند. این وکیل دادگستری با بیان اینکه با وجود چارچوب‌هایی نظیر مهریه با شرایط ضمن عقد باز هم زندگی زناشویی پایدار نیست و ممکن است مردان زن و فرزندان را ترک کنند، افزود: این سوال مطرح است که وجود باورهای مذهبی اقبال مردم نسبت به کشورهای اروپایی کمتر است. با این وجود تا زمانی که در کشورمان به دنبال بررسی علمی این شیوه زندگی نباشیم نمی‌توانیم ایجاد مختلف آن را بررسی کنیم. وی در ادامه تاکید کرد: این اصل باید مورد پذیرش قرار بگیرد که در کشور ما پدیده نوظهور همبامشی وجود دارد و باید به چرایی آن فکر کنیم که چطور می‌توان عوامل زمینه‌ساز آن را کاهش داد و آن را به سامان کرد؟

- این شیوه زندگی را جدی بگیریم**

ایسن نماینده مجلس با اشاره به اینکه موضوع «خشونت» در ازدواج سفید حتی در ابعاد بین‌المللی نیز دیده می‌شود، توضیح داد: حتی در کشورهایی که حقوق افراد در ازدواج سفید پذیرفته شده است خشونت به چشم می‌خورد. همچنین کودکان حاصل از این نوع ازدواج‌ها خیلی کمتر مورد توجه قرار می‌گیرند. بیشتر فرزندان متولد شده در شیوه زندگی هم‌خانگی منجر به سقط جنین می‌شود و به نظر می‌رسد تنها عده کمی آن هم به دلیل ایجاد آشناسنی که مرگ یک انسان برایشان اهمیت دارد جان این کودکان را حفظ می‌کنند. همچنین ممکن است این فرض وجود داشته باشد که این افراد به امید وقوع ازدواج رسمی در آینده فرزندان را سقط می‌کنند.

سالشوری اظهار کرد: همان‌طور که می‌دانید پدر پسر در شناسنامه این کودکان ذکر نمی‌شود و به همین دلیل آنها دچار مشکل هویتی خواهند شد. ثبت نام مدرسه این کودکان چگونه خواهد بود؟ به نظر می‌رسد پیش زمینه صحت در مورد مسائل کودکان این است که بپذیریم چنین ازدواج‌هایی در کشور اتفاق می‌افتد. در صورت انکار این موضوع مشکلی برطرف نمی‌شود. باید وجود این شیوه زندگی را در جامعه جدی بگیریم و به عنوان

او ادامه داد: چرا زنان باید با اقدامات قضایی علیه همسر وظیفه شناسی و بی تعهد بافصله با ممنوع الخروجی از سوی همسر روبروشوند؟

وی با اشاره به مسایلی زنان از منظر احکام فقهی اظهار کرد: برخی فتاوی فقهی حوزه زنان مربوط به جامعه و زمان گذشته است، مربوط به زمانی و روزگاری که زنان فاقد تحصیلات عالیه و حتی سواد خواندن و نوشتن بوده و درکی از مسایل جامعه خود نداشتند قطعاً این فتاوی متناسب با عدم ظرفیت و عدم توانایی زنان آن روزگار بوده و در زمان خود به درستی صادر شده اما باتوجه به تحول وضعیت زنان دیگر مقتضای جامعه و زمانه ما نیست. باتوجه به رشد دانش در زمینه های اجتماعی، علمی و فرهنگی و سیاسی زنان و رشد ضرورت‌های فرهنگی اجتماعی بنا به اقتضای زمانه باید این فتاوی متناسب با شرایط فعلی و تغییرات جامعه به روز شود.